

Sygn. akt II PK 9/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 lipca 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Hajn (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z wniosku L. P.

przeciwko Bankowi PEKAO Spółka Akcyjna z siedzibą w W. oraz Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Skarbu Państwa

o odszkodowanie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 16 lipca 2009 r.,

skargi kasacyjnej Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa od wyroku Sądu

Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W.

z dnia 9 września 2008 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok w pkt II w części zasądzającej od
pozanego Skarbu Państwa - Ministra Skarbu Państwa na rzecz
powódki 82 940 zł z ustawowymi odsetkami od 1 lipca 1998 r. do
dnia zapłaty tytułem odszkodowania za akcje, w pkt IV w części
oddalającej apelację pozwanego Skarbu Państwa - Ministra
Skarbu Państwa oraz w pkt V i w tym zakresie przekazuje**

sprawę Sądowi Okręgowemu - Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Pozwem z 31 maja 1998 r. powódka L. P. wystąpiła do Sądu Rejonowego dla W. w W. przeciwko Bankowi Polska Kasa Opieki S.A. w W. (powoływanego dalej, jako „Bank Pekao S.A.”) z żądaniem przywrócenia uprawnień pracowniczych, które w toku postępowania sprecyzowała jako żądanie ustalenia prawa do nieodpłatnego nabycia akcji Banku. Jako podstawę tego żądania powódka wskazała pozostawanie w stosunku zatrudnienia z Bankiem w okresie od 30 sierpnia 1955 r. do 31 maja 1974 r. oraz rozwiązanie stosunku pracy za porozumieniem stron z przyczyn dotyczących zakładu pracy: zmiany organizacyjne i wyodrębnienie Przedsiębiorstwa Eksportu Wewnętrznego „PEWEX”. W toku postępowania do udziału w sprawie został wezwany Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Skarbu Państwa. Pozwani wnieśli o oddalenie powództwa: Bank Pekao S.A. ze względu na brak swej legitymacji procesowej biernej, a Skarb Państwa z powodu braku podstaw prawnych uzasadniających nabycie przez powódkę prawa do ww. akcji.

Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z 21 czerwca 2002 r. oddalił powództwo L. P., a Sąd Okręgowy w W. oddalił jej apelację od tego wyroku wyrokiem z 23 maja 2003 r., od którego powódka wniosła kasację do Sądu Najwyższego. Wyrokiem z 23 września 2004 r. (sygn. akt I PK 644/03) Sąd Najwyższy uchylił wyrok Sądu Okręgowego z 23 maja 2003 r. oraz poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego z 21 czerwca 2002 r. i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego. Sąd Najwyższy uznał za zasadny zarzut naruszenia art. 38 ust. 2 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. Nr 118, poz. 561 ze zm.). Sąd Najwyższy uznał również za zasadny zarzut naruszenia art. 2 pkt 5 lit c. tej ustawy, wskazując, że przepis ten ma zastosowanie szersze tj. dotyczy

sytuacji gdy rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło z przyczyn określonych w art. 1 ust. 1 z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 112, poz. 980 ze zm.), a nie na podstawie tego przepisu, co oznacza że przepis ten może być zastosowany także, gdy rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło przed wejściem w życie ustawy. Sąd Najwyższy stwierdził, że wykładnia art. 2 pkt 5 lit. c ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przyjęta przez Sąd Rejonowy i Sąd Okręgowy była błędna, a w wyniku tego błędu Sąd pierwszej instancji nie dokonał ustaleń w zakresie przyczyn rozwiązania stosunku pracy pomiędzy powódką a Bankiem Pekao S.A.

Pismem z 4 marca 2005 r. powódka sprecyzowała żądanie pozwu, domagając się zasądzenia od pozwanych solidarnie 223.184,00 zł tytułem równowartości liczby akcji z odsetkami ustawowymi od 10 marca 2005 r. do dnia zapłaty, zasądzenia od pozwanych solidarnie 89.273,60 zł tytułem podatku dochodowego od osób fizycznych z odsetkami ustawowymi od 10 marca 2005 r. do dnia zapłaty oraz odszkodowania z tytułu niewypłaconej dywidendy za lata 2001, 2002, 2003 i 2004. Pismem z 23 marca 2006 r. powódka ponownie sprecyzowała powództwo, wyjaśniając, że dochodzi zapłaty odszkodowania z tytułu bezprawnego i zawinionego pozbawienia jej należnych uprawnień w wysokości równowartości akcji.

Wyrokiem z 25 kwietnia 2007 r. Sąd Rejonowy w pkt I zasądził od pozwanego Skarbu Państwa na rzecz powódki 59 150 zł tytułem odszkodowania, i w pkt II powództwo w pozostałym zakresie oddalił.

Sąd Rejonowy ustalił, że powódka była zatrudniona w Centrali Banku Pekao S.A. w W. od 30 sierpnia 1955 r. do 31 maja 1974 r. W związku z utworzeniem Przedsiębiorstwa Eksportu Wewnętrznego „Pewex”, powódka została zatrudniona w tym przedsiębiorstwie od 1 czerwca 1974 r. i pracowała w nim do 30 czerwca 1990 r., tj. do przejścia na emeryturę. 30 kwietnia 1997 r. pomiędzy Skarbem Państwa reprezentowanym przez Ministra Skarbu Państwa a Bankiem Polska Kasa Opieki S.A. - Grupa Pekao S.A. została zawarta umowa, w której pozwanemu bankowi zlecono wykonanie czynności technicznych związanych z neodpłatnym udostępnieniem uprawnionym pracownikom akcji należących do Skarbu Państwa. 1

lipca 1997 r. nastąpiła konsolidacja sprawozdań finansowych banków wchodzących do Grupy Pekao S.A. 28 sierpnia 1997 r. powódka złożyła w pozwanym banku oświadczenie o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji Skarbu Państwa, jednakże na liście osób uprawnionych do nabycia akcji, ogłoszonej przez pozwany bank 16 stycznia 1998 r., powódka się nie znalazła. Wobec powyższego, pismem z 29 stycznia 1998 r., wniosła reklamację, która nie została przez pozwany bank uwzględniona.

Sąd Rejonowy uznał, że roszczenie powódki w zakresie odszkodowania z tytułu bezprawnego i zawinionego uniemożliwienia nabycia akcji na zasadach preferencyjnych jest co do zasady uzasadnione i zasługuje na uwzględnienie. Sąd wskazał, że art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 14 czerwca 1996 r. o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej (Dz.U. 1996 r. Nr 90, poz. 406 ze zm.), przyznaje pracownikom zatrudnionym w bankach należących do grupy w dniu ich przekształcenia z banku państwowego w spółkę akcyjną prawo do nabycia akcji banku dominującego na zasadach określonych w ustawie o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, zastąpionej następnie ustawą z 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Ta druga ustawa rozszerzyła krąg uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji, co potwierdziła umowa z 30 kwietnia 1997 r. zawarta pomiędzy Skarbem Państwa reprezentowanym przez Ministra Skarbu Państwa a Bankiem Polska Kasa Opieki S.A. - Grupa Pekao S.A. oraz regulamin nieodpłatnego nabycia akcji wyżej wymienionego banku. Sąd Rejonowy wskazał, że stosownie do art. 2 pkt 5 lit. c tej ustawy, przesłankami uznania pracownika za uprawnionego do nabycia akcji są: minimum 10-letni staż pracy w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym lub w przedsiębiorstwie, które zostało sprywatyzowane poprzez wniesienie do spółki oraz rozwiązanie stosunku pracy wskutek przejścia na emeryturę lub rentę albo z przyczyn określonych w art. 1 ust. 1 ustawy z 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Sąd Rejonowy uznał za bezsporny fakt, że powódka była zatrudniona w Banku Pekao S.A. 19 lat, a rozwiązanie z nią stosunku pracy nastąpiło w 1974 r., a zatem przed wejściem w życie ustawy o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących

zakładu pracy. Jednakże, w ocenie Sądu Rejonowego, jeżeli rozwiązanie umowy o pracę nastąpiło z przyczyn określonych w art. 1 ust. 1 tej ustawy, tj. z powodu zmniejszenia zatrudnienia spowodowanego zmianami organizacyjnymi, produkcyjnymi lub technologicznymi albo ze względów ekonomicznych, pracownik posiadający wymagany staż pracy nabywa uprawnienie do nabycia akcji, bez względu na to, czy rozwiązanie umowy o pracę nastąpiło przed wejściem w życie wyżej wymienionej ustawy, czy też w okresie jej obowiązywania. W konsekwencji, Sąd Rejonowy ustalił, że powódka należała do grona osób uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji Banku Pekao S.A. i otrzymałaby 1.300 akcji. Powódka spełniła więc wymagania wynikające z art. 38 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, nabywając tym samym prawo do akcji. Skoro jednak pozwany bank nie ma już tych akcji, to powódka zasadnie domagała się zasądzenia odszkodowania z tytułu bezprawnego i zawinonego uniemożliwienia nabycia akcji na zasadach preferencyjnych. Uznając, że Skarb Państwa miał obowiązek udostępnienia akcji uprawnionym pracownikom spółek, Sąd wskazał, że niewykonanie tego obowiązku rodzi po stronie uprawnionych, po upływie czasu udostępniania akcji, roszczenie odszkodowawcze Skarbu Państwa za niewykonanie zobowiązania polegające na uchylaniu się od nieodpłatnego wydania akcji uprawnionym pracownikom. Uznając roszczenie powódki o odszkodowanie za utracone akcje za uzasadnione Sąd Rejonowy nie podzielił jednak jej stanowiska odnośnie do jego wysokości. W ocenie Sądu wysokość odszkodowania należnego powódce należało określić według ceny akcji ustalonej dla osób fizycznych, obywateli polskich, oferowanej w pierwszym dniu sprzedaży tych akcji, tj. na dzień 30 czerwca 1999 r., w którym kurs wynosił 45 zł, co przesądziło o zasądzeniu na rzecz powódki 59.150 zł (45 zł x 1.300 akcji). Roszczenie powódki w zakresie odszkodowania z tytułu niewypłaconej dywidendy za lata 2001, 2002, 2003 i 2004, Sąd Rejonowy uznał za niezasadne, wskazując, że w nie zostało ono należycie udowodnione. Za niezasadne Sąd uznał także żądanie zapłaty 89.273 zł, ponieważ stosownie do art. 21 ust. 1 pkt 3b ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, odszkodowania otrzymane na podstawie wyroku lub ugody sądowej, do wysokości określonej w tym wyroku lub ugodzie, są wolne od podatku, z wyjątkiem odszkodowań otrzymanych

w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą lub dotyczących korzyści, które podatnik mógł osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono. Z tych względów Sąd Rejonowy uznał żądanie powódki za uzasadnione wyłącznie w zakresie odszkodowania z tytułu bezprawnego i zawinionego uniemożliwienia nabycia akcji co do 59.150 zł., w pozostałym zaś zakresie powództwo oddalił.

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego wniosli: pozwany Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Skarbu Państwa, zaskarżając wyrok Sądu Rejonowego w części dotyczącej pkt I sentencji, pozwany Bank Pekao S.A. zaskarżając wyrok Sądu Rejonowego w części dotyczącej pkt I sentencji oraz powódka, zaskarżając wyrok Sądu Rejonowego w części dotyczącej pkt II sentencji. Powódka wniosła o zasądzenie od pozwanych *in solidum* na jej rzecz 393.588 zł z ustawowymi odsetkami od 25 kwietnia 2007 r. do dnia zapłaty, tytułem odszkodowania liczonego według kursu akcji w dniu wyrokowania, względnie 223.184 zł z ustawowymi odsetkami od 10 marca 2005 r. do dnia zapłaty, tytułem odszkodowania liczonego według kursu akcji w dacie sprecyzowania powództwa, względnie 202.826 zł z ustawowymi odsetkami od 25 kwietnia 2005 r. do dnia zapłaty, tytułem odszkodowania liczonego według kursu średniego akcji oraz o zasądzenie od pozwanych *in solidum* na jej rzecz 28.471,04 zł z ustawowymi odsetkami od 10 marca 2005 r. do dnia zapłaty, jako odszkodowanie z tytułu niewypłaconej dywidendy.

Zaskarżonym rozpoznawaną skargą wyrokiem Sąd Okręgowy: (I) uchylił wyrok Sądu Rejonowego w punkcie II w zakresie odszkodowania z tytułu niewypłaconej dywidendy i w tym zakresie sprawę przekazał do ponownego rozpoznania temu Sądowi, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach w instancji odwoławczej w tym zakresie; (II) zmienił wyrok Sądu Rejonowego w punkcie I w ten sposób, że zasądził od pozwanego Skarbu Państwa na rzecz powódki 82.940 zł z ustawowymi odsetkami od 1 lipca 1998 r. do dnia zapłaty tytułem odszkodowania za akcje i w pozostałym zakresie powództwo oddalił; (III) oddalił apelację powódki w pozostałym zakresie; (IV) oddalił apelacje obu pozwanych; (V) zniósł wzajemnie między stronami koszty zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

Odnosnie do apelacji Skarbu Państwa Sąd Okręgowy stwierdził, że w wydanym w niniejszej sprawie wyroku z 23 września 2004 r. (I PK 644/03),

wiążącym Sąd pierwszej i drugiej instancji, Sąd Najwyższy uznał, wbrew twierdzeniom apelującego, że warunkiem uznania byłych pracowników za uprawnionych do nabycia akcji jest rozwiązanie umowy o pracę z przyczyn określonych w art. 1 ust. 1 ustawy o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, a nie, jak twierdzi apelujący, na podstawie tego przepisu. W konsekwencji, o ile tylko rozwiązanie umowy o pracę nastąpiło z powodu zmniejszenia zatrudnienia spowodowanego zmianami organizacyjnymi, produkcyjnymi lub technologicznymi albo ze względów ekonomicznych, uznać należy, że przedmiotowy warunek nabycia akcji został spełniony, pomimo że rozwiązanie umowy o pracę nastąpiło przed wejściem w życie tej ustawy. Wobec tego do Sądu pierwszej instancji należało jedynie ustalenie, jakie przyczyny spowodowały rozwiązanie umowy o pracę z powódką, co też uczynił. Prawidłowo również Sąd Rejonowy ustalił, że rozwiązanie umowy o pracę z powódką nastąpiło z przyczyn organizacyjnych, o których mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Dlatego apelację Skarbu Państwa należało oddalić. Z kolei apelacja pozwanego Banku Pekao S.A. nie zasługiwała na uwzględnienie, ponieważ powództwo w odniesieniu do niego zostało w całości oddalone. Nie było więc możliwe uznanie, że wyrok Sądu Rejonowego narusza jego prawa, co jest warunkiem dopuszczalności środków odwoławczych.

Natomiast apelacja powódki zasługiwała, zdaniem Sądu drugiej instancji, na uwzględnienie w części, tj. w zakresie zarzutu naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 363 § 2 k.c., przez określenie wysokości należnego powódce odszkodowania według ceny akcji ustalonej dla osób fizycznych, obywateli polskich, oferowanej w dniu 30 czerwca 1999 r., podczas gdy pierwszym dniem sprzedaży akcji na zasadach ogólnych był 30 czerwca 1998 r., zarzutu naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 481 k.c., przez oddalenie powództwa o zasądzenie odsetek ustawowych w całości bez jakiegokolwiek uzasadnienia tego rozstrzygnięcia i zarzutu sprzeczności ustaleń Sądu Rejonowego z treścią zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, przez uznanie, że powódka uprawniona była do otrzymania jedynie 1300 akcji Banku Pekao S.A., podczas gdy powódce

przysługiwałyby 1508 akcji tego przedsiębiorstwa. W szczególności, biorąc pod uwagę fakt, że pierwszym dniem sprzedaży był 30 czerwca 1998 r., kiedy wartość akcji wynosiła 55 zł., Sąd Okręgowy zmienił zaskarżony wyrok przez zasądzenie 82.940 zł (1.508 x 55 zł.) z odsetkami w wysokości ustawowej od 1 lipca 1998 r. do dnia zapłaty, w pozostałym zakresie oddalając apelację jako bezzasadną. Za zasadne Sąd Okręgowy uznał także zarzuty naruszenia przepisów postępowania związane z oddaleniem przez Sąd Rejonowy powództwa w części dotyczącej żądania powódki wypłaty dywidendy za lata 2001, 2002, 2003, 2004.

W skardze kasacyjnej pozwany Skarb Państwa - Minister Skarbu Państwa zaskarżył powyższy wyrok w części, tj. w punkcie II, w zakresie w jakim Sąd Okręgowy zasądził od niego na rzecz powódki 82.940 zł z ustawowymi odsetkami od 1 lipca 1998 r. do dnia zapłaty, w punkcie IV, w zakresie w jakim Sąd Okręgowy oddalił jego apelację od wyroku Sądu Rejonowego i w punkcie V, w zakresie w jakim Sąd Okręgowy zniósł między stronami koszty zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej i nie uwzględnił jego wniosku o zasądzenie od powódki na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej. Skarżący zarzucił wyrokowi Sądu Okręgowego naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik postępowania, tj. art. 378 § 1 k.p.c., a także naruszenie art. 321 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., polegające na przekroczeniu granic apelacji oraz wyrokowaniu co do przedmiotu i jego zakresu nieobjętego żądaniem strony powodowej. Ponadto skarżący zarzucił naruszenie prawa materialnego, przez:

1) błędną wykładnię art. 19 ust. 2 ustawy z 14 czerwca 1996 r. o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej, polegającą na uznaniu, że przepis ten nie wskazuje w sposób zupełny kręgu osób uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji Banku Pekao S.A. w W.;

2) niewłaściwe zastosowanie art. 2 pkt 5 lit. c w związku z art. 63 ust. 2 ustawy z 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji oraz art. 19 ust. 2 i art. 20 ust. 2 ustawy o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej, polegające na uznaniu, że art. 2 pkt 5 lit. c stanowi uzupełnienie art. 19 ust. 2 ustawy o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej w zakresie ustalania kręgu osób uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji Banku

Pekao S.A. i daje dodatkową podstawę ustalania kręgu osób uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji tego Banku;

3) niewłaściwe zastosowanie art. 2 pkt 5 lit. c ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, polegające na uznaniu, że rozwiązanie stosunku pracy powódki z Bankiem Pekao S.A. nastąpiło z przyczyn określonych w art. 1 ust. 1 ustawy z 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw;

4) niewłaściwe zastosowanie art. 471 k.c., polegające na uznaniu, że Skarb Państwa był zobowiązany względem powódki do nieodpłatnego udostępnienia jej 1.508 akcji Banku Pekao S.A., nie wykonał tego zobowiązania, za co ponosi odpowiedzialność, wskutek czego poniosła ona szkodę w wysokości 82.940 zł;

5) niewłaściwe zastosowanie art. 455 k.c. w związku z art. 481 § 1 k.c., polegające na uznaniu, że powódce należą się odsetki ustawowe od 1 lipca 1998 r., a nie od wezwania Skarbu Państwa do spełnienia świadczenia polegającego za zapłacie odszkodowania.

W oparciu o te zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w części, tj. w punktach II, IV, i V i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania lub o uchylenie i zmianę wyroku Sądu Okręgowego w części, tj. w punktach II i IV, przez uwzględnienie apelacji Skarbu Państwa od wyroku Sądu Rejonowego z 25 kwietnia 2007 r. i zmianę tego wyroku przez oddalenie powództwa L. P. wobec Skarbu Państwa w całości i w punkcie V, przez zasądzenie od powódki na rzecz Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej, a ponadto, orzeczenie na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. lub art. 398¹⁶ k.p.c. w związku z art. 415 k.p.c. o zwrocie spełnionego świadczenia i w każdym przypadku o zasądzenie od powódki na rzecz Skarbu Państwa kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, za wszystkie instancje według norm przepisanych z uwzględnieniem wielokrotnego rozstrzygnięcia w każdej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona. Przyjęte w niniejszej sprawie ustalenia faktyczne powinny zostać poddane ocenie z punktu widzenia podstawy prawnej domagania się przez powódkę nieodpłatnego udostępnienia jej akcji Banku Polska Kasa Opieki S.A. – Grupa Pekao SA (stanowiącego przesłankę dochodzonego odszkodowania z tytułu pozbawienia jej tego prawa) w sytuacji, gdy powódka była zatrudniona w tym Banku od 30 sierpnia 1955 r. do 31 maja 1974 r., a następnie w związku z utworzeniem Przedsiębiorstwa Eksportu Wewnętrznego „Pewex”, umowa o pracę z powódką została rozwiązana z przyczyn, o których mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy i została ona zatrudniona w tym przedsiębiorstwie od 1 czerwca 1974 r. i pracowała w nim do 30 czerwca 1990 r., tj. do przejścia na emeryturę.

W pierwszej kolejności należy wskazać na przepisy powołanej wcześniej ustawy z dnia 14 czerwca 1996 r. o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej. Bank Polska Kasa Opieki SA od początku swego istnienia prowadził działalność w formie spółki akcyjnej, nigdy nie działał w formie przedsiębiorstwa państwowego ani banku państwowego. Nie podlegał więc komercjalizacji, czyli przekształceniu z przedsiębiorstwa państwowego w spółkę prawa handlowego na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Z tej przyczyny uprawnienia pracowników tego Banku oraz pracowników banków, które weszły w skład Grupy Pekao SA, do nabycia akcji Banku Polska Kasa Opieki SA powinny być ocenione przede wszystkim w kontekście regulacji wynikającej z art. 19 ust. 2 ustawy o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej, zgodnie z którym pracownikom banku należącemu do grupy bankowej, zatrudnionym w tym banku w dniu konsolidacji sprawozdań finansowych albo zatrudnionym w bankach należących do grupy w dniu ich przekształcenia z banku państwowego w spółkę akcyjną, przysługuje prawo nabycia wyłącznie akcji banku dominującego, na zasadach określonych w ustawie z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. Nr 51, poz. 298 ze zm.), a liczba nabywanych w ten sposób akcji ustalana jest łącznie dla pracowników banków danej grupy bankowej. Z chwilą wejścia w życie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji

przedsiębiorstw państwowych, udostępnianie akcji miało się odbywać według zasad określonych w tej ustawie (zgodnie z art. 75 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, który stanowi, że jeżeli obowiązujące przepisy powołują się na ustawę o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych lub odsyłają ogólnie do przepisów o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, stosuje się w tym zakresie odpowiednio przepisy ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych).

Ocena uprawnień powódki do nabycia akcji banku dominującego według art. 19 ust. 2 ustawy o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej prowadzi do wniosku, że nie spełnia ona przesłanek przewidzianych w tym przepisie, ponieważ ani nie była zatrudniona w banku należącym do grupy bankowej w dniu konsolidacji sprawozdań finansowych (co w przypadku banków należących do grupy Pekao S.A. miało miejsce 1 lipca 1997 r.), ani nie była zatrudniona w banku należącym do grupy w dniu jego przekształcenia z banku państwowego w spółkę akcyjną.

Wobec powyższego należy poddać ocenie roszczenia powódki dotyczące przyznania jej akcji Banku Polska Kasa Opieki S.A. – Grupa Pekao SA według przepisów ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Zgodnie z art. 36 ust. 1 tej ustawy, uprawnionym pracownikom przysługuje prawo do nieodpłatnego nabycia do 15% akcji spółki należących do Skarbu Państwa według stanu sprzed zbycia pierwszych akcji na zasadach ogólnych, zaś zgodnie z art. 36 ust. 4, akcje zbywa się nieodpłatnie w grupach wyodrębnionych ze względu na okresy zatrudnienia uprawnionych pracowników w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym i w spółce powstałej w wyniku komercjalizacji tego przedsiębiorstwa państwowego. Definicję legalną pojęcia „uprawniony pracownik” zawiera art. 2 pkt 5 tej ustawy. Zgodnie z tym przepisem, uprawnionymi pracownikami są, między innymi, osoby będące w dniu wykreślenia z rejestru komercjalizowanego przedsiębiorstwa państwowego pracownikami tego przedsiębiorstwa lub osoby będące pracownikami przedsiębiorstwa państwowego w dniu zawarcia umowy rozporządzającej przedsiębiorstwem poprzez jego wniesienie do spółki (pkt a), osoby, które przepracowały co najmniej dziesięć lat w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym lub w przedsiębiorstwie, które

zostało sprywatyzowane poprzez wniesienie do spółki, a rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło wskutek przejścia na emeryturę lub rentę albo z przyczyn określonych w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1990 r. Nr 4, poz. 19 ze zm.) (pkt c), osoby, które po przepracowaniu dziesięciu lat w przedsiębiorstwie państwowym podlegającym prywatyzacji zostały przejęte przez inne zakłady pracy w trybie art. 23¹ Kodeksu pracy (pkt d). Sytuacja powódki jest najbliższa temu, o czym stanowi art. 2 pkt 5 lit. c. Nie można jednak przyjąć, że powódka spełniła wymagania przewidziane tym przepisem. Zaliczenie do grupy osób wymienionych w tym przepisie wymagałoby łącznego spełnienia dwóch przesłanek – po pierwsze, przepracowania co najmniej 10 lat w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym (komercjalizowanym banku państwowym), po drugie – rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Powódka spełnia drugą z tych przesłanek, nie spełnia natomiast pierwszej. Zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, przez komercjalizowane przedsiębiorstwo należy rozumieć wyłącznie przedsiębiorstwo państwowe podlegające przekształceniu w spółkę Skarbu Państwa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 1998 r., I PKN 198/98, OSNAP 1999 nr 13, poz. 426, a także wyrok z 19 kwietnia 2001 r., I PKN 362/00, OSNP 2003 nr 4, poz. 97 i 19 kwietnia 2001, I PKN 365/00, OSNP 2003 nr 4, poz. 98 oraz z 26 września 2001 r., I PKN 640/00). W rozpoznawanej sprawie Bank Polska Kasa Opieki SA od początku swego istnienia prowadził działalność w formie spółki akcyjnej, nigdy nie działał w formie przedsiębiorstwa państwowego ani banku państwowego, a więc nie podlegał komercjalizacji. Nie było więc ustawowych podstaw do zaliczenia okresu zatrudnienia powódki w tym Banku od 30 sierpnia 1955 r. do 31 maja 1974 r. do okresu branego pod uwagę przy kwalifikowaniu jej do grupy osób uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji Banku Polska Kasa Opieki SA. Na podstawie art. 36 ust. 4 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez

uprawnionych pracowników (Dz.U. Nr 33, poz. 200) możliwe byłoby uwzględnienie jedynie okresu zatrudnienia powódki w komercjalizowanym banku państwowym, co w niniejszej sprawie nie miało miejsca. Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w dwóch powołanych wyżej wyrokach z 19 kwietnia 2001 r. (I PKN 362/00 oraz I PKN 365/00), stwierdzając, że z przepisu art. 36 ust. 4 wynika, że przy ustalaniu stażu pracy (okresu zatrudnienia), od którego zależy liczba przysługujących uprawnionemu pracownikowi akcji uwzględnia się tylko okres zatrudnienia w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym i w spółce powstałej w wyniku jego komercjalizacji. W przepisie tym nie wymienia się innych okresów zatrudnienia (u innych pracodawców). Oznacza to, że powódka nie może być zakwalifikowana do kręgu osób uprawnionych, wskazanego w art. 2 pkt 5 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. W konsekwencji analiza przepisów art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 14 czerwca 1996 r. o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej oraz art. 2 pkt 5 lit c i art. 36 ust. 4 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych prowadzi do wniosku, że powódka nie spełnia wymogów ustawowych przewidzianych w tych przepisach pozwalających na zaliczenie jej do grona osób uprawnionych do nabycia akcji w ich świetle.

Powyższy wywód opiera się na argumentacji przedstawionej przez Sąd Najwyższy w wyroku z 7 sierpnia 2002 r., I PKN 561/01, OSNP-wkł. 2003 nr 5, poz. 7 (potwierdzonej następnie w uchwale składu siedmiu sędziów z 26 czerwca 2003 r., III PZP 22/01, OSNP 2003 nr 21, poz. 511 oraz w wyroku z 23 października 2003 r., I PK 242/02), którą Sąd Najwyższy w obecnym składzie w pełni akceptuje.

Przedstawione stanowisko znajduje także uzasadnienie w podkreślanym w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego wymaganiu ścisłej wykładni przepisów uprawniających do preferencyjnego lub nieodpłatnego nabywania akcji prywatyzowanych przedsiębiorstw. W szczególności Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z 28 maja 2002 r., P 10/01, OTK 2002 r. nr 3a, poz. 35) stwierdził, że wprowadzenie preferencji pracowniczych w ustawie z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz późniejsze nadanie mocą ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych określonym grupom osób prawa do nieodpłatnego

nabycia akcji spółek powstałych w wyniku komercjalizacji przedsiębiorstw, pozostawało w ścisłym związku z podstawowym celem tych ustaw, tj. przekształceniem własności państwowej przedsiębiorstw we własność prywatną. Preferencyjne zasady nabywania akcji przez pracowników zostały wprowadzone nie jako forma rekompensaty lub dodatkowego wynagrodzenia za wkład pracy, czy też za wytworzenie majątku prywatyzowanych przedsiębiorstw, ani tym bardziej jako forma powszechnego uwłaszczenia obywateli, ale jako zachęta dla załóg służąca przyśpieszeniu prywatyzacji. Prawo do nieodpłatnego nabycia akcji prywatyzowanego przedsiębiorstwa państwowego było też pomyślane jako środek urzeczywistnienia idei akcjonariatu pracowniczego. Akcje przyznawane pracownikom nieodpłatnie miały na celu powiązanie ich dochodów z finansowymi wynikami spółki oraz włączenie w procesy decyzyjne w sprywatyzowanych spółkach. Przedstawione cele ustawodawcze uzasadniają przyznanie tego prawa wyłącznie ściśle oznaczonej grupie osób, spełniającej określone przesłanki (zob. też, uzasadnienia powołanej wyżej uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 26 czerwca 2003 r., III PZP 22/01 oraz wyroku Sądu Najwyższego z 4 grudnia 2003 r., I PK 111/03, OSNP 2004 nr 21, poz. 368).

W rezultacie powyższych rozważań należy uznać, że posiadanie co najmniej dziesięcioletniego okresu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w banku, który nie podlegał komercjalizacji (jak Bank Polska Kasa Opieki SA – Grupa Pekao S.A.) nie daje podstawy do uznania pracownika za uprawnionego pracownika w rozumieniu art. 2 pkt 5 lit. c w związku z art. 36 ust. 4 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych i w związku z art. 19 ust. 2 ustawy o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej. Odmienne stanowisko przyjęte w tej kwestii przez Sąd Okręgowy okazało się więc nieuzasadnione. Wbrew przekonaniu Sądu Okręgowego nie ma ono usprawiedliwienia w związku wykładnią prawa dokonaną w niniejszej sprawie w wyroku Sądu Najwyższego z 23 września 2004 r. (sygn. akt I PK 644/03). W orzeczeniu tym Sąd Najwyższy przyjął, że pracownik prywatyzowanego przedsiębiorstwa państwowego posiadający wymagany staż pracy, z którym rozwiązano stosunek pracy z przyczyn określonych w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami

stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 112, poz. 980 ze zm.) przed wejściem w życie tej ustawy, jest uprawniony do nieodpłatnego nabycia akcji (art. 2 pkt 5 lit. c ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji, jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397 ze zm.). Następnie Sąd Najwyższy stwierdził, że wykładnia art. 2 pkt 5 lit. c ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przyjęta przez Sąd Rejonowy i Sąd Okręgowy była błędna, a w wyniku tego błędu Sąd pierwszej instancji nie dokonał ustaleń w zakresie przyczyn rozwiązania stosunku pracy pomiędzy powódką a Bankiem Pekao S.A.

Stosując wymieniony art. 2 pkt 5 lit. c Sąd Okręgowy nie wziął jednak pod uwagę, że Sąd Najwyższy, wydając powyższe orzeczenie, był związany podstawą kasacji, która w zakresie naruszenia przepisów prawa materialnego opierała się na zarzucie błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania tego przepisu (oraz art. 38 ust. 2) ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. W związku z tym Sąd Najwyższy, uznając trafność zarzutu skarżącej odnośnie do wykładni art. 2 pkt 5 lit. c tej ustawy, wskazał na prawidłowe w jego ocenie znaczenie jego treści, nie wypowiadając się co do jego relacji do art. 19 ust. 2 ustawy o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej, którego błędna wykładnia została wytknięta dopiero w obecnie rozpoznawanej skardze kasacyjnej strony pozwanej. Trafnie więc skarżący podkreślił, że „Sąd Najwyższy rozpoznający sprawę w dniu 23 września 2004 r. nie zajmował się przepisem art. 19 ust. 2 ustawy o łączeniu i grupowaniu banków, zajął się jedynie art. 2 pkt 5 lit. c ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, przy czym nie dokonał analizy, czy przepisy te konkurują między sobą jako *lex specialis* i *lex generalis* czy też się uzupełniają, a nadto, nie odniósł się do kwestii zastosowania art. 2 pkt 5 lit c ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji do podmiotu nie podlegającego komercjalizacji.”

Uwzględnienie powyższego stanu rzeczy prowadzi do wniosku, że rozpoznawana skarga nie stoi w sprzeczności z art. 398²⁰ k.p.c., zgodnie z którym sąd, któremu sprawa została przekazana, związany jest wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy, a skargi kasacyjnej od orzeczenia wydanego po ponownym rozpoznaniu sprawy nie można oprzeć na podstawach sprzecznych

z wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy. Należy bowiem stwierdzić, że w świetle art. 398²⁰ k.p.c. dokonanie przez Sąd Najwyższy wykładni przepisu prawa, którego błędną wykładnię zarzucono w kasacji (skardze kasacyjnej) nie zobowiązuje sądu orzekającego w sprawie przekazanej do ponownego rozpoznania do zastosowania tego przepisu, jeżeli z jej okoliczności wynika, że jej prawidłowe rozstrzygnięcie wymaga zastosowania innego przepisu, którego niezastosowanie podniesiono w kolejnej skardze kasacyjnej. W rozpatrywanej skardze pozwany Skarb Państwa nie zakwestionował wykładni art. 2 pkt 5 lit. c ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji dokonanej w wyroku z 23 września 2004 r., lecz oparł zaskarżenie na trafnym, jak wynika z wcześniejszych rozważań, zarzucie jego błędnego zastosowania w sytuacji, gdy przy ocenie roszczeń powódki uwzględni się także art. 19 ust. 2 ustawy o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej.

W rezultacie, podstawowe w konstrukcji rozpatrywanej skargi zarzuty naruszenia art. 2 pkt 5 lit. c ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji oraz art. 19 ust. 2 ustawy o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej, okazały się uzasadnione. W tej sytuacji, zważywszy na niezasadność zaliczenia powódki do kręgu pracowników uprawnionych do nabycia akcji pozwanej, za trafny należy również uznać zarzut naruszenia art. 471 k.c.

Ponadto, tylko dla porządku, należy dodać, że usprawiedliwione są także zarzuty naruszenia art. 378 § 1 i 321 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., polegające na przekroczeniu granic apelacji oraz wyrokowaniu co do przedmiotu i jego zakresu nieobjętego żądaniem strony powodowej. Istotnie, zasądzając w pkt II wyroku odsetki ustawowe od 1 lipca 1998 r., Sąd Okręgowy nie wziął pod uwagę, że powódka nie żądała ich zasądzenia od tej daty. W szczególności w apelacji wskazała ona jako daty ich wymagalności alternatywnie dni: 25 kwietnia 2007 r., 10 marca 2005 r. i 25 kwietnia 2005 r. Tym samym trafne są też zarzuty naruszenia art. 455 związku z art. 481 § 1 k.c.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego - na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z 398²¹ k.p.c.

/tp/